

UDK: 378.018:355.23

OLIY HARBIY TA'LIM MUASSASALARI OFITSERLARINI AXBOROT-PSIXOLOGIK XURUJLARDAN HIMOYALASHNING RAQAMLI-METODIK TIZIMI

Babadjanov Salohiddin Sobitdjonovich

*Qurrolli Kuchlar Xizmatchisi,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Harbiy Xavfsizlik va Mudofaa Universiteti,
Istiqbolli harbiy texnologiyalar kafedrasi dotsenti*

Annotatsiya. Ushbu maqolada Oliy harbiy ta'lim muassasalari (OHTM) ofitserlarining raqamli media kompetentligini rivojlantirish hamda ularni axborot-psixologik xurujlardan muhofaza qilishning raqamli-metodik tizimi yoritilgan. Tadqiqotda mediata'lim, mediavaxfsizlik va axborot savodxonligini oshirishning pedagogik sharoitlari tahlil qilinib, ofitserlar faoliyatiga ta'sir etuvchi ijtimoiy va informatsion omillar guruhlangan. Shuningdek, mediavaxfsizlik tushunchasining klasterli modeli taklif etilib, o'quv jarayoniga amaliyotga yo'naltirilgan texnologiyalarni joriy etish imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: *mediata'lim, media kompetentsiya, mediavaxfsizlik, axborot-psixologik xuruj, OHTM, kiberxavfsizlik, klaster modeli.*

Аннотация. В данной статье рассматривается научно-методическая система развития цифровой медиакомпетентности офицеров высших военно-учебных заведений (ВВУЗ) и их защиты от информационно-психологических угроз. В исследовании проанализированы педагогические условия повышения уровня медиаобразования, медиабезопасности и информационной грамотности военнослужащих, сгруппированы ключевые социальные и информационные факторы. Предложена кластерная модель медиабезопасности и обоснованы возможности эффективного внедрения практико-ориентированных педагогических технологий в образовательный процесс.

Ключевые слова: *медиаобразование, медиакомпетентность, медиабезопасность, информационно-психологические угрозы, ВВУЗ, кибербезопасность, кластерная модель.*

Abstract. This article presents a digital-methodological system for developing the digital media competence of officers in Higher Military Educational Institutions (HMEI) and protecting them against information-psychological threats. The study analyzes the

pedagogical conditions for enhancing media education, media security, and information literacy among military personnel, categorizing key social and informational factors. Furthermore, a cluster model of media security is proposed, substantiating the implementation of practice-oriented pedagogical technologies in the educational process.

Keywords: *media education, media competence, media security, information-psychological threats, HMEI, cybersecurity, cluster model.*

Jahon amaliyotida jamiyatni axborotlashtirish, globallashtirish va ommaviy axborot vositalarining shiddatli rivojlanishi sharoitida harbiy xizmatchilarning axborot xavfsizligini ta'minlash hamda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish strategik vazifalardan biri hisoblanadi. XXI asrda sodir bo'layotgan axborot urushlari va gibril tahdidlar Oliy harbiy ta'lim muassasalari (OHTM) ofitserlaridan nafaqat texnik bilimlar, balki axborotni to'g'ri tahlil qilish, sara va zararli manbalarni ajrata olish hamda mediavaxfsizlik ko'nikmalarini talab etmoqda.

O'zbekiston Respublikasi rivojlangan mamlakatga aylanishni maqsad qilib qo'ygan hozirgi davrda bunga faqat jadal islohotlar, ilm-ma'rifat va innovatsiyalar orqali erishish mumkinligi ta'kidlanadi [1]. Uchinchi ming yillikning ijtimoiy-madaniy mohiyati jamiyatni axborotlashtirish, ilm-fan va texnika hamda turli xil ommaviy axborot vositalarining jadal rivojlanishi bilan bevosita bog'liqdir [7].

Shu sababli, bo'lajak ofitserlarning raqamli media bilimlarini rivojlantirish hamda axborot xurujlaridan muhofaza qilish mexanizmlarini takomillashtirish g'oyat dolzarb ilmiy-pedagogik muammo hisoblanadi.

Tadqiqot maqsadi: OHTM ofitserlarida raqamli media kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik sharoitlarini aniqlash va axborot-psixologik xurujlardan himoyalashning raqamli-metodik tizimini ishlab chiqish hamda ilmiy va amaliy jihatdan asoslashdan iborat.

Axborotlashgan jamiyatda media ta'lim va kiberxavfsizlik masalalari bo'yicha qator xalqaro va mahalliy olimlar tomonidan ilmiy izlanishlar olib borilgan. Jumladan, Dr. Ilya Hazanov [3] bo'lajak o'qituvchilar va mutaxassislarda media kompetentlikni shakllantirish tamoyillarini va o'quv jarayonidagi tizimli yondashuvlarni tadqiq etgan.

O'zbekiston olimlaridan S.S. Babadjanov [2] OHTM bo'lajak ofitserlarining raqamli media kompetentligi darajalari xarakteristikasi va uning tarkibiy komponentlarini atroflicha tahlil qilib bergan. Axborot-psixologik xurujlar sharoitida mediavaxfsizlik atamasi inson qadri-qimmatini, ma'naviy-ahloqiy rivojlanishi hamda davlat xavfsizligini axborot tahdidlaridan muhofaza qilishning ustuvor omili sifatida e'tirof etiladi.

Zamonaviy ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, "kiberxavfsizlik", "media makon", "axborot savodxonligi" va "media auditoriya" kabi tushunchalar harbiy pedagogika sohasiga jadal kirib kelmoqda. Biroq, harbiy xizmatchilar va ofitserlar tarkibining raqamli media kompetentligini oshirish bo'yicha maxsus klasterli modellar hamda ijtimoiy-informatsion omillar yaxlit tizim sifatida yetarlicha tadqiq etilmagan.

Tadqiqot jarayonida OHTM ofitserlarining raqamli media kompetentligini va axborot-psixologik xurujlardan himoyalash darajasini baholash uchun quyidagi ilmiy-pedagogik metodlar majmuasidan foydalanildi:

Tizimli va klasterli yondashuv: Mediavaxfsizlik atamasining tarkibiy qismlarini pedagogik, ijtimoiy, axborot va texnik jihatdan klasterlarga ajratish va ularning o‘zaro integratsiyasini model ko‘rinishida shakllantirish.

Faktorli va strukturaviy tahlil: Ofitserlarning raqamli media kompetentligiga ta’sir etuvchi sub’ektiv (ijtimoiy) hamda ob’ektiv (informatsion) omillarni guruhlash va ularning korrelyatsiyasini aniqlash.

Pedagogik kuzatuv va diagnostika: Amaliyotga yo‘naltirilgan o‘qitish texnologiyalarining va media-keysrlarning samaradorligini o‘quv jarayonida tajriba-sinovdan o‘tkazish va baholash.

O‘tkazilgan tadqiqotlar va nazariy-amaliy tahlillar shuni ko‘rsatdiki, OHTM ofitserlarining raqamli media kompetentligini rivojlantirish ikki asosiy omillar guruhi — ijtimoiy va informatsion omillarning uzviy bog‘liqligi orqali amalga oshiriladi.

Quyidagi 1-jadvalda ofitserlarning raqamli media kompetentligini rivojlantirishga bevosita ta’sir etuvchi ijtimoiy va informatsion omillarning tizimlashtirilgan tasnifi keltirilgan.

IJTIMOIIY OMILLAR (Sub’ektiv)	INFORMATSION OMILLAR (Ob’ektiv)
1. O‘z xatti-harakatlarini va mediamatnlarni tahlil qila olishi	1. Jurnal va ilmiy-ommabop axborot manbalari
2. Muloqot madaniyatining va etikasining yuqori darajasi	2. Rasmiy va verifies qilingan Internet resurslari
3. Kasbiy faoliyat motivatsiyasi va o‘z-o‘zini rivojlantirish	3. Ommaviy axborot vositalari va ko‘rgazma materiallari
4. Mamlakat taqdiri uchun mas’ullik va huquqiy madaniyat	4. Interaktiv elektron darsliklar va o‘quv platformalari
5. Kasbiy mavqening va bilim darajasining o‘shishiga intilish	5. Axborot xavfsizligini ta’minlovchi media-xizmatlar

1-jadval Ofitserlarning raqamli media kompetentligini rivojlantirishga ta’sir etuvchi omillar strukturasi

Ofitserlarning mediavaxfsizligini ta’minlash borasida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, mediavaxfsizlik yakka holatda emas, balki bir qator o‘zaro bog‘liq elementlarning klasterli ko‘rinishida namoyon bo‘ladi.

Shu sababli, OHTM sharoitida mediavaxfsizlik va mediasavodxonlikning klasterli modeli ishlab chiqildi (2-jadval/2-rasm).

Klaster Elementi	Tarkibiy Qismlari va FunkSIONal Vazifalari
Pedagoglar va Mutaxassislar	O‘qitish, yo‘naltirish, mediamatnlarni baholash hamda harbiy xizmatchilarda tanqidiy fikrlashni shakllantirish bo‘yicha metodik rahbarlik.
Mutasaddi Tashkilotlar	Axborot monitoringini olib borish, mediavaxfsizlik qoidalariga rioya etilishini nazorat qilish va kiber-himoya choralarini ta’minlash.
Mediatahdidlar Manbai	Ijtimoiy tarmoqlar, Internet resurslari, mobil ilovalar, televideniye va feyk axborot tarqatuvchi kanallar xurujlarini aniqlash.
Mediasavodxonlik va Amaliyot	Mediamatnlarni yaratish, tahrirlash, ularni ob’ektiv baholash hamda amaliyotga yo‘naltirilgan case-study topshiriqlarini bajarish.

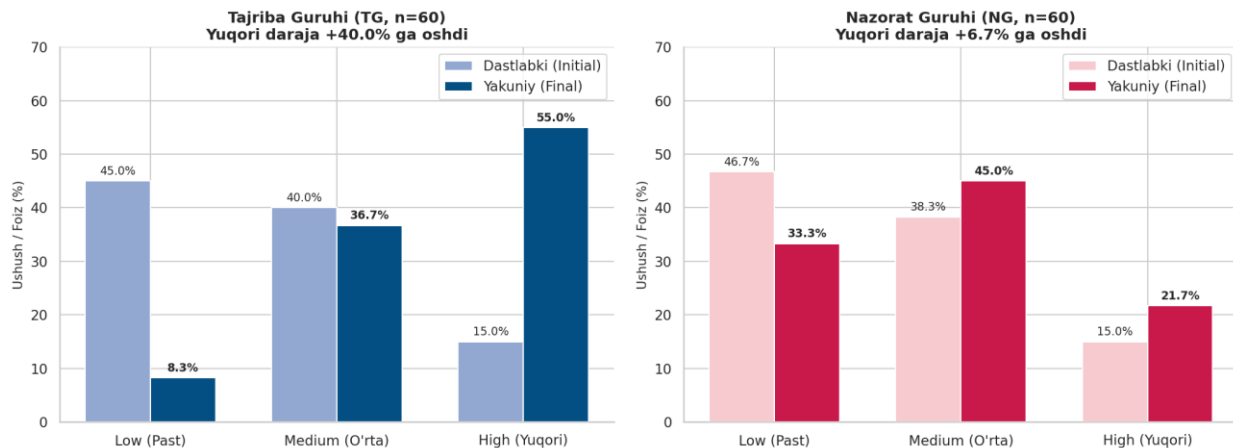
2-jadval Mediavaxfsizlik va mediasavodxonlikning klasterli modeli xarakteristikasi

Tajriba-sinov ishlari OHTM tinglovchilari va ofitserlar tarkibi o‘rtasida o‘tkazildi. Matematik-statistik ishonchlilikni ta‘minlash maqsadida umumiy $N = 120$ nafar ofitser retsipyent sifatida ajratilib, teng ikki guruhga bo‘lindi:

Tajriba guruhi (TG $n_1 = 60$): Ushbu guruhda mashg‘ulotlar biz tarafimizdan ishlab chiqilgan amaliyotga yo‘naltirilgan raqamli-metodik tizim va klasterli mediavaxfsizlik moduli asosida olib borildi.

Nazorat guruhi (NG $n_2 = 60$): Ushbu guruhda mashg‘ulotlar an‘anaviy metodik ko‘rsatmalarga muvofiq ravishda tashkil etildi.

Tajriba (TG) va Nazorat (NG) Guruhlaridagi Media-Kompetentlik Dinamikasi
($\chi^2 = 17.82, p < 0.001$)

1-rasm. Tajriba (TG) va Nazorat (NG) guruhlaridagi media-kompetentlik darajalari dinamikasi ($\chi^2 = 17.82, p < 0.001$)

Tahlillar natijasida aniqlandiki, OHTM ofitserlari uchun eng samarali va natijador ta‘lim texnologiyasi — bu amaliyotga yo‘naltirilganlikdir. Bilim va media kompetentsiya shunchaki nazariy ma‘lumot emas, balki aniq amaliy mahsulotga aylanishi kerak. Natijada, har bir ofitser o‘z harbiy sohasida media-ekspert darajasiga chiqadi va axborot-psixologik xurujlarni mustaqil ravishda neytrallash qobiliyatiga ega bo‘ladi.

Tadqiqot natijalari bo‘yicha quyidagi ilmiy-amaliy xulosalar va takliflar keyltrildi:

1. Ofitserlarda mediamatnlarni tanqidiy tahlil qilish, tahrirlash hamda xavfsizlik darajasini baholash bo‘yicha doimiy amaliy mashg‘ulotlarni yo‘lga qo‘yish.

2. Raqamli media kompetentlikka ta‘sir etuvchi ijtimoiy (sub‘ektiv) va informatsion (ob‘ektiv) omillarni tizimli inobatga olish pedagogik jarayon samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

3. Mediavaxfsizlikning klasterli modelini ta‘lim amaliyotiga joriy etish pedagoglar, mutasaddi tashkilotlar va bo‘lajak ofitserlarning o‘zaro integratsiyalashgan faoliyatini ta‘minlaydi.

4. OHTM o‘quv dasturlari va darsliklarini takomillashtirish hamda o‘qituvchi-pedagoglar saviyasini muntazam oshirish orqali eng zamonaviy axborot-ta‘lim texnologiyalarini joriy etishi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – T.: “O‘zbekiston”, 2021. – 23-b.

2. Babadjonov S.S. Oliy Harbiy Ta’lim Muassasalari bo‘lajak ofitserlarning raqamli media kompetentligin rivojlanganlik darajalari xarakteristikasi // *Zamonaviy fan va ta’lim yangiliklari xalqaro ilmiy jurnali*. – 2023. – Vol. 1, No. 1. – B. 72–80.
3. Hazanov I. Formation of media competence of future teachers in the process of studying. – Kurgan: Kurgan State University, 2020. – P. 4.
4. O‘zbekiston Respublikasining “Axborot xavfsizligi to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
5. Kalonov B.H. Oliy ta’lim muassasalarida raqamli ta’lim muhitini rivojlantirish masalalari // *Pedagogik mahorat*. – 2022. – № 4. – B. 45–51.
6. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. – Cambridge: Polity Press, 2019. – 224 p.
7. Fedorov A.V. Media Education and Media Literacy. – Moscow: Information for All, 2021. – 180 p.
8. Zilberman N.N. Digital Competence and Security in Military Education // *Military Pedagogy Journal*. – 2022. – Vol. 3, No. 2. – P. 112–120.
9. Turg‘unov S.T. Ta’lim muassasalarini boshqarishda innovatsion va raqamli texnologiyalar. – T.: Fan va texnologiya, 2021. – 196 b.
10. Livingstone S. Media Literacy and the Challenges of Digital Age // *Communications Review*. – 2020. – Vol. 45, No. 3. – P. 88–96.